

————— LATIN TEXT OF SELECTIONS —————
FROM VERGIL'S *AENEID*

Book 1

BOOK 1.1–209

Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris
Italiam fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vi superum, saevae memorem Iunonis ob iram,
5 multa quoque et bello passus, dum conderet urbem
inferretque deos Latio; genus unde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae.
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
10 insignem pietate virum, tot adire labores
impulerit. Tantaene animis caelestibus irae?
Urbs antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
Karthago, Italiam contra Tiberinaque longe

© Bolchazy-Carlucci Publishers, Inc.
www.BOLCHAZY.com

ostia, dives opum studiisque asperrima belli,
15 quam Iuno fertur terris magis omnibus unam
posthabita coluisse Samo. hic illius arma,
hic currus fuit; hoc regnum dea gentibus esse,
si qua fata sinant, iam tum tenditque fovetque.
Progeniem sed enim Troiano a sanguine duci
20 audierat Tyrias olim quae verteret arces;
hinc populum late regem belloque superbum
venturum excidio Libyae; sic volvere Parcas.
Id metuens veterisque memor Saturnia belli,
prima quod ad Troiam pro caris gesserat Argis—
25 necdum etiam causae irarum saevique dolores
exciderant animo; manet alta mente repostum
iudicium Paridis spretaeque iniuria formae
et genus invisum et rapti Ganymedis honores:
his accensa super iactatos aequore toto
30 Troas, reliquias Danaum atque immitis Achilli,
arcebat longe Latio, multosque per annos
errabant acti fati maria omnia circum.
Tantae molis erat Romanam condere gentem.
Vix e conspectu Siculae telluris in altum
35 vela dabant laeti et spumas salis aere ruebant,

cum Iuno aeternum servans sub pectore vulnus
haec secum: "Mene incepto desistere victam
nec posse Italia Teucrorum avertere regem!
Quippe vetor fati. Pallasne exurere classem
40 Argivum atque ipsos potuit sommergere ponto
unius ob noxam et furias Aiacis Oilei?
Ipsa Iovis rapidum iaculata e nubibus ignem
disiecitque rates evertitque aequora ventis
illum expirantem transfixo pectore flammam
45 turbine corripuit scopuloque infixit acuto;
ast ego, quae divum incedo regina Iovisque
et soror et coniunx, una cum gente tot annos
bella gero. Et quisquam numen Iunonis adorat
praeterea aut supplex aris imponet honorem?"
50 Talia flammato secum dea corde volutans
nimborum in patriam, loca feta furentibus Austris,
Aeoliam venit. hic vasto rex Aeolus antro
luctantes ventos tempestatesque sonoras
imperio premit ac vinclis et carcere frenat.
55 Illi indignantes magno cum murmure montis
circum claustra fremunt; celsa sedet Aeolus arce
sceptra tenens mollitque animos et temperat iras.

ni faciat, maria ac terras caelumque profundum
 quippe ferant rapidi secum verrantque per auras;

60 Sed pater omnipotens speluncis abdidit atris
 hoc metuens molemque et montes insuper altos
 imposuit, regemque dedit qui foedere certo
 et premere et laxas sciret dare iussus habenas.

Ad quem tum Iuno supplex his vocibus usa est:

65 “Aeole (namque tibi divum pater atque hominum rex
 et mulcere dedit fluctus et tollere vento),
 gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor
 Ilium in Italiam portans victosque penates:
 incute vim ventis submersasque obrue puppes,
 70 aut age diversos et dissice corpora ponto.

Sunt mihi bis septem praestanti corpore Nymphae,
 quarum quae forma pulcherrima Deiopea,
 conubio iungam stabili propriamque dicabo,
 omnes ut tecum meritis pro talibus annos
 75 exigat et pulchra faciat te prole parentem.”

Aeolus haec contra: “Tuus, O regina, quid optes
 explorare labor; mihi iussa capessere fas est.

Tu mihi quodcumque hoc regni, tu sceptrata Iovemque
 concilias, tu das epulis accumbere divum

80 nimborumque facis tempestatumque potentem.”
Haec ubi dicta, cavum conversa cuspide montem
impulit in latus; ac venti velut agmine facto,
qua data porta, ruunt et terras turbine perflant.
Incubere mari totumque a sedibus imis
85 una Eurusque Notusque ruunt creberque procellis
Africanus, et vastos volvunt ad litora fluctus.
Insequitur clamorque virum stridorque rudentum;
eripiunt subito nubes caelumque diemque
Teucrorum ex oculis; ponto nox incubat atra;
90 intonuere poli et crebris micat ignibus aether
praesentemque viris intentant omnia mortem.
Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
ingemit et duplices tendens ad sidera palmas
taliter voce refert: “O terque quaterque beati,
95 quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
contigit oppetere! O Danaum fortissime gentis
Tydide! Mene Iliacis occumbere campis
non potuisse tuaque animam hanc effundere dextra,
saevus ubi Aeacidae telo iacet Hector, ubi ingens
100 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis
scuta virum galeasque et fortia corpora volvit!”

Talia iactanti stridens Aquilone procella
velum adversa ferit, fluctusque ad sidera tollit.
Franguntur remi, tum prora avertit et undis
105 dat latus, insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
Hi summo in fluctu pendent; his unda dehiscens
terram inter fluctus aperit, furit aestus harenis.
Tres Notus abreptas in saxa latentia torquet
(saxa vocant Itali mediis quae in fluctibus Aras,
110 dorsum immane mari summo), tres Eurus ab alto
in brevia et syrtes urget, miserabile visu,
inluditque vadis atque aggere cingit harenae.
Unam, quae Lycios fidumque vehebat Oronten,
ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
115 in puppim ferit: excutitur pronusque magister
volvitur in caput, ast illam ter fluctus ibidem
torquet agens circum et rapidus vorat aequore vertex.
Apparent rari nantes in gurgite vasto,
arma virum tabulaeque et Troia gaza per undas.
120 Iam validam Ilionei navem, iam fortis Achatae,
et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
vicit hiems; laxis laterum compagibus omnes
accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt.

Interea magno misceri murmure pontum
125 emissamque hiemem sensit Neptunus et imis
stagna refusa vadis, graviter commotus, et alto
prospiciens summa placidum caput extulit unda.
Disiectam Aeneae toto videt aequore classem,
fluctibus oppressos Troas caelique ruina;
130 Nec latuere doli fratrem Iunonis et irae.
Eurum ad se Zephyrumque vocat, dehinc talia fatur:
“Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?
Iam caelum terramque meo sine numine, venti,
miscere et tantas audetis tollere moles?
135 Quos ego—sed motos praestat componere fluctus.
Post mihi non simili poena commissa luetis.
Maturate fugam regique haec dicite vestro:
non illi imperium pelagi saevumque tridentem,
sed mihi sorte datum. Tenet ille immania saxa,
140 vestras, Eure, domos; illa se iactet in aula
Aeolus et clauso ventorum carcere regnet.”
Sic ait, et dicto citius tumida aequora placat
collectasque fugat nubes solemque reducit.
Cymothoe simul et Triton adnixus acuto
145 detrudunt naves scopulo; levat ipse tridenti

et vastas aperit syrtes et temperat aequor
atque rotis summas levibus perlabitur undas.
Ac veluti magno in populo cum saepe coorta est
seditio saevitque animis ignobile vulgus
150 iamque faces et saxa volant, furor arma ministrat;
tum, pietate gravem ac meritis si forte virum quem
conspexere, silent arrectisque auribus astant;
ille regit dictis animos et pectora mulcet:
sic cunctus pelagi cecidit fragor, aequora postquam
155 prospiciens genitor caeloque investus aperto
flectit equos curruque volans dat lora secundo.
Defessi Aeneadae quae proxima litora cursu
contendunt petere, et Libyae vertuntur ad oras.
Est in secessu longo locus: insula portum
160 efficit obiectu laterum, quibus omnis ab alto
frangitur inque sinus scindit sese unda reductos.
Hinc atque hinc vastae rupes geminique minantur
in caelum scopuli, quorum sub vertice late
aequora tuta silent; tum silvis scaena coruscis
165 desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.
Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum;
intus aquae dulces vivoque sedilia saxo,

Nympharum domus. hic fessas non vincula naves
ulla tenent, unco non alligat ancora morsu.

170 Huc septem Aeneas collectis navibus omni
ex numero subit, ac magno telluris amore
egressi optata potiuntur Troes harena
et sale tabentes artus in litore ponunt.

Ac primum silici scintillam excudit Achates
175 suscepitque ignem foliis atque arida circum
nutrimenta dedit rapuitque in fomite flammam.
Tum Cererem corruptam undis Cerealiaque arma
expediunt fessi rerum, frugesque receptas
et torrere parant flammis et frangere saxo.

180 Aeneas scopulum interea conscendit, et omnem
prospectum late pelago petit, Anthea si quem
iactatum vento videat Phrygiasque biremes
aut Capyn aut celsis in puppibus arma Caici.
Navem in conspectu nullam, tres litore cervos
185 prospicit errantes; hos tota armenta sequuntur
a tergo et longum per valles pascitur agmen.
Constitit hic arcumque manu celeresque sagittas
corripuit fidus quae tela gerebat Achates,
ductoresque ipsos primum capita alta ferentes

190 cornibus arboreis sternit, tum vulgus et omnem
miscet agens telis nemora inter frondea turbam;
nec prius absistit quam septem ingentia victor
corpora fundat humi et numerum cum navibus aequet;
hinc portum petit et socios partitur in omnes.

195 Vina bonus quae deinde cadis onerarat Acestes
litore Trinacrio dederatque abeuntibus heros
dividit, et dictis maerentia pectora mulcet:
“O socii (neque enim ignari sumus ante malorum),
O passi graviora, dabit deus his quoque finem.

200 Vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantes
accestis scopulos, vos et Cyclopia saxa
expertis: revocate animos maestumque timorem
mittite; forsitan et haec olim meminisse iuvabit.
Per varios casus, per tot discrimina rerum
205 tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
ostendunt; illic fas regna resurgere Troiae.
Durate, et vosmet rebus servate secundis.”
Talia voce refert curisque ingentibus aeger
spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

BOOK 1.418–440

Corripuere viam interea, qua semita monstrat.
 Iamque ascendebant collem, qui plurimus urbi
 420 imminet adversasque aspectat desuper arces.
 Miratur molem Aeneas, magalia quondam,
 miratur portas strepitumque et strata viarum.
 Instant ardentes Tyrii: pars ducere muros
 molirique arcem et manibus subvolvere saxa,
 425 pars optare locum tecto et concludere sulco;
 iura magistratusque legunt sanctumque senatum.
 Hic portus alii effodiunt; hic alta theatris
 fundamenta locant alii, immanesque columnas
 rupibus excidunt, scaenis decora alta futuris.
 430 Qualis apes aestate nova per florea rura
 exercet sub sole labor, cum gentis adultos
 educunt fetus, aut cum liquentia mella
 stipant et dulci distendunt nectare cellas,
 aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
 435 ignavum fucos pecus a praesepibus arcent;
 fervet opus redolentque thymo fraglantia mella.
 “O fortunati, quorum iam moenia surgunt!”

Aeneas ait et fastigia suspicit urbis.

Infert se saeptus nebula (mirabile dictu)

440 per medios, miscetque viris neque cernitur ulli.

BOOK 1.494–578

Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur,
495 dum stupet obtutuque haeret defixus in uno,
regina ad templum, forma pulcherrima Dido,
incessit magna iuvenum stipante caterva.
Qualis in Eurotae ripis aut per iuga Cynthi
exercet Diana choros, quam mille secutae
500 hinc atque hinc glomerantur Oreades; illa pharetram
fert umero gradiensque deas supereminet omnes
(Latonae tacitum pertemptant gaudia pectus):
talis erat Dido, talem se laeta ferebat
per medios instans operi regnisque futuris.
505 Tum foribus divae, media testudine templi,
saepta armis solioque alte subnixa resedit.
Iura dabat legesque viris, operumque laborem
partibus aequabat iustis aut sorte trahebat:
cum subito Aeneas concursu accedere magno
510 Anthea Sergestumque videt fortemque Cloanthum
Teucrorumque alios, ater quos aequore turbo
dispulerat penitusque alias avexerat oras.
Obstipuit simul ipse, simul percussus Achates
laetitiaque metuque; avidi coniungere dextras

515 ardebant, sed res animos incognita turbat.

Dissimulant et nube cava speculantur amicti
quae fortuna viris, classem quo litore linquant,
quid veniant; cunctis nam lecti navibus ibant
orantes veniam et templum clamore petebant.

520 Postquam introgressi et coram data copia fandi,
maximus Ilioneus placido sic pectore coepit:

“O regina, novam cui condere Iuppiter urbem
iustitiaque dedit gentes frenare superbas,
Troes te miseri, ventis maria omnia vecti,

525 oramus: prohibe infandos a navibus ignes,
parce pio generi et propius res aspice nostras.

Non nos aut ferro Libycos populare penates
venimus, aut raptas ad litora vertere praedas;
non ea vis animo nec tanta superbia victis.

530 Est locus, Hesperiam Grai cognomine dicunt,
terra antiqua, potens armis atque ubere glaebae;

Oenotri coluere viri; nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

Hic cursus fuit,

535 cum subito adsurgens fluctu nimbosus Orion
in vada caeca tulit penitusque procacibus Austris

perque undas superante salo perque invia saxa
dispulit; huc pauci vestris adnavimus oris.

Quod genus hoc hominum? Quaeve hunc tam barbara morem

540 permittit patria? Hospitio prohibemur harenae;

bella cient primaque vetant consistere terra.

Si genus humanum et mortalia temnitis arma,
at sperate deos memores fandi atque nefandi.

Rex erat Aeneas nobis, quo iustior alter,

545 nec pietate fuit, nec bello maior et armis.

Quem si fata virum servant, si vescitur aura
aetheria neque adhuc crudelibus occubat umbris,
non metus, officio nec te certasse priorem
paeniteat. Sunt et Siculis regionibus urbes

550 armaque Troianoque a sanguine clarus Acestes.

Quassatam ventis liceat subducere classem
et silvis aptare trabes et stringere remos,
si datur Italiam sociis et rege recepto
tendere, ut Italiam laeti Latiumque petamus;

555 sin absumpta salus, et te, pater optime Teucrum,

pontus habet Libyae nec spes iam restat Iuli,

at freta Sicaniae saltem sedesque paratas,
unde huc adventi, regemque petamus Acesten.”

Talibus Ilioneus; cuncti simul ore fremebant

560 Dardanidae.

Tum breviter Dido vultum demissa profatur:

“Solvite corde metum, Teucrici, secludite curas.

Res dura et regni novitas me talia cogunt

moliri et late fines custode tueri.

565 Quis genus Aeneadum, quis Troiae nesciat urbem,

virtutesque virosque aut tanti incendia belli?

Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni,

nec tam aversus equos Tyria Sol iungit ab urbe.

Seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva

570 sive Erycis fines regemque optatis Acesten,

auxilio tutos dimittam opibusque iuvabo.

Vultis et his mecum pariter considerare regnis?

Urbem quam statuo, vestra est; subducite naves;

Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.

575 Atque utinam rex ipse Noto compulsus eodem

adforet Aeneas! Equidem per litora certos

dimittam et Libyae lustrare extrema iubebo,

si quibus eiectus silvis aut urbibus errat.”

Book 2**BOOK 2.40–56**

- 40 Primus ibi ante omnes magna comitante caterva
Laocoon ardens summa decurrit ab arce,
et procul 'O miseri, quae tanta insania, cives?
Creditis avectos hostes? Aut ulla putatis
dona carere dolis Danaum? Sic notus Ulixes?
- 45 Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,
aut haec in nostros fabricata est machina muros,
inspectura domos venturaque desuper urbi,
aut aliquis latet error; equo ne credite, Teucri.
Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.'
- 50 Sic fatus validis ingentem viribus hastam
in latus inque feri curvam compagibus alvum
contorsit. Stetit illa tremens, uteroque recusso
insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
Et, si fata deum, si mens non laeva fuisset,
- 55 impulerat ferro Argolicas foedare latebras,
Troiaque nunc staret, Priamique arx alta maneres.

BOOK 2.201–249

Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos,
 sollemnes taurum ingentem mactabat ad aras.
 Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
 (horresco referens) immensis orbibus angues
 205 incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt;
 pectora quorum inter fluctus arrecta iubaeque
 sanguineae superant undas, pars cetera pontum
 pone legit sinuatque immensa volumine terga.
 Fit sonitus spumante salo; iamque arva tenebant
 210 ardentisque oculos suffecti sanguine et igni
 sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Diffugimus visu exsanguis. Illi agmine certo
 Laocoonta petunt; et primum parva duorum
 corpora natorum serpens amplexus uterque
 215 implicat et miseros morsu depascitur artus;
 post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
 corripunt spirisque ligant ingentibus; et iam
 bis medium amplexi, bis collo squamea circum
 terga dati superant capite et cervicibus altis.
 220 Ille simul manibus tendit divellere nodos
 perfusus sanie vittas atroque veneno,

clamores simul horrendos ad sidera tollit:

qualis mugitus, fugit cum saucius aram

taurus et incertam excussit cervice securim.

225 At gemini lapsu delubra ad summa dracones
effugiunt saevaeque petunt Tritonidis arcem,
sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur.

Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
insinuat pavor, et scelus expendisse merentem

230 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
Ducendum ad sedes simulacrum orandaque divae
numina conclamant.

Dividimus muros et moenia pandimus urbis.

235 Accingunt omnes operi pedibusque rotarum
subiciunt lapsus, et stuppea vincula collo
intendunt: scandit fatalis machina muros
feta armis. Pueri circum innuptaeque puellae
sacra canunt funemque manu contingere gaudent;

240 illa subit mediaeque minans inlabitur urbi.

O patria, O divum domus Ilium et incluta bello
moenia Dardanidum! quater ipso in limine portae
substitit atque utero sonitum quater arma dedere;

instamus tamen immemores caecique furore

245 et monstrum infelix sacrata sistimus arce.

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris

ora dei iussu non umquam credita Teucris.

Nos delubra deum miseri, quibus ultimus esset

ille dies, festa velamus fronde per urbem.

BOOK 2.268–297

Tempus erat quo prima quies mortalibus aegris
incipit et dono divum gratissima serpit.

270 In somnis, ecce, ante oculos maestissimus Hector
visus adesse mihi largosque effundere fletus,
raptatus bigis ut quondam, aterque cruento
pulvere perque pedes traiectus lora tumentes.

Ei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
275 Hectore qui redit exuvias indutus Achilli
vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes;
squalentem barbam et concretos sanguine crines
vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
accepit patrios. Ultro flens ipse videbar

280 compellare virum et maestas expromere voces:
'O lux Dardaniae, spes O fidissima Teucrum,
quae tantae tenuere morae? Quibus Hector ab oris
exspectate venis? Ut te post multa tuorum
funera, post varios hominumque urbisque labores

285 defessi aspiciamus! Quae causa indigna serenos
foedavit vultus? Aut cur haec vulnera cerno?'
Ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,
sed graviter gemitus imo de pectore ducens,

'Heu fuge, nate dea, teque his' ait 'eripe flammis.

290 Hostis habet muros; ruit alto a culmine Troia.

Sat patriae Priamoque datum: si Pergama dextra
defendi possent, etiam hac defensa fuissent.

Sacra suosque tibi commendat Troia penates;
hos cape fatorum comites, his moenia quaere

295 magna, pererrato statuas quae denique ponto.'

Sic ait et manibus vittas Vestamque potentem
aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

BOOK 2.559–620

At me tum primum saevus circumstetit horror.

560 Obstipui; subiit cari genitoris imago,

ut regem aequaeuum crudeli vulnere vidi

vitam exhalantem, subiit deserta Creusa

et direpta domus et parvi casus Iuli.

Respicio et quae sit me circum copia lustrō.

565 Deseruere omnes defessi, et corpora saltu

ad terram misere aut ignibus aegra dedere.

[Iamque adeo super unus eram, cum limina Vestae

servantem et tacitam secreta in sede latentem

Tyndarida aspicio; dant claram incendia lucem

570 erranti passimque oculos per cuncta ferenti.

Illa sibi infestos eversa ob Pergama Teucros

et Danaum poenam et deserti coniugis iras

praemetuens, Troiae et patriae communis Erinys,

abdiderat sese atque aris invisā sedebat.

575 Exarsere ignes animo; subit ira cadentem

ulcisci patriam et sceleratas sumere poenas.

“Scilicet haec Spartam incolumis patriasque Mycenās

aspiciet, partoque ibit regina triumpho?
© Bolchazy-Carducci Publishers, Inc.
www.BOLCHAZY.com

Coniugiumque domumque patris natosque videbit

580 Iliadum turba et Phrygiis comitata ministris?
 Occiderit ferro Priamus? Troia arserit igni?
 Dardanium totiens sudarit sanguine litus?
 Non ita. Namque etsi nullum memorabile nomen
 feminea in poena est, habet haec victoria laudem;
 585 extinxisse nefas tamen et sumpsisse merentes
 laudabor poenas, animumque explesse iuvabit
 ultricis †famam et cineres satiasset meorum.”
 Talia iactabam et furiata mente ferebar,]
 cum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam
 590 obtulit et pura per noctem in luce refulsit
 alma parens, confessa deam qualisque videri
 caelicolis et quanta solet, dextraque prehensum
 continuit roseoque haec insuper addidit ore:
 “Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
 595 Quid furis? Aut quonam nostri tibi cura recessit?
 Non prius aspicias ubi fessum aetate parentem
 liqueris Anchisen, superet coniunxne Creusa
 Ascaniusque puer? Quos omnes undique Graiae
 circum errant acies et, ni mea cura resistat,
 600 iam flammae tulerint inimicus et hauserit ensis.
 Non tibi Tyndaridis facies invisa Lacaenae

culpatusve Paris, divum inclementia, divum
has evertit opes sternitque a culmine Troiam.
Aspice (namque omnem, quae nunc obducta tuenti
605 mortales hebetat visus tibi et umida circum
caligat, nubem eripiam; tu ne qua parentis
iussa time neu praeceptis parere recusa):
hic, ubi disiectas moles avulsaque saxis
saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
610 eptunus muros magnoque emota tridenti
fundamenta quatit totamque a sedibus urbem
eruit. Hic Iuno Scaeas saevissima portas
prima tenet sociumque furens a navibus agmen
ferro accincta vocat.
615 Iam summas arces Tritonia, respice, Pallas
insedit nimbo effulgens et Gorgone saeva.
Ipse pater Danais animos viresque secundas
sufficit, ipse deos in Dardana suscitatur arma.
Eripe, nate, fugam finemque impone labori;
620 nusquam abero et tutum patrio te limine sistam.'

Book 4**BOOK 4.160–218**

- 160 Interea magno misceri murmure caelum
 incipit, insequitur commixta grandine nimbus,
 et Tyrii comites passim et Troiana iuventus
 Dardaniusque nepos Veneris diversa per agros
 tecta metu petiere; ruunt de montibus amnes.
- 165 Speluncam Dido dux et Troianus eandem
 deveniunt. Prima et Tellus et pronuba Iuno
 dant signum; fulsere ignes et conscius aether
 conubiis summoque ulularunt vertice Nymphae.
 Ille dies primus leti primusque malorum
- 170 causa fuit; neque enim specie famave movetur
 nec iam furtivum Dido meditatur amorem:
 coniugium vocat, hoc praetexit nomine culpam.
 Extemplo Libyae magnas it Fama per urbes,
 Fama, malum qua non aliud velocius ullum:
 175 mobilitate viget viresque acquirit eundo,
 parva metu primo, mox sese attollit in auras
 ingrediturque solo et caput inter nubila condit.
 Illam Terra parens ira inritata deorum
 extremam, ut perhibent, Coeo Enceladoque sororem

180 progenuit pedibus celerem et perniciousibus alis,
monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt corpore plumae,
tot vigiles oculi subter (mirabile dictum),
tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aures.
Nocte volat caeli medio terraeque per umbram
185 stridens, nec dulci declinat lumina somno;
luce sedet custos aut summi culmine tecti
turribus aut altis, et magnas territat urbes,
tam ficti pravique tenax quam nuntia veri.
Haec tum multiplici populos sermone replebat
190 gaudens, et pariter facta atque infecta canebat:
venisse Aenean Troiano sanguine cretum,
cui se pulchra viro dignetur iungere Dido;
nunc hiemem inter se luxu, quam longa, fovere
regnum immemores turpique cupidine captos.
195 Haec passim dea foeda virum diffundit in ora.
Protinus ad regem cursus detorquet Iarban
incenditque animum dictis atque aggerat iras.
Hic Hammone satus raptam Garamantide nympham
templa Iovi centum latis immania regnis,
200 centum aras posuit vigilemque sacraverat ignem,
excubias divum aeternas, pecudumque cruore

pingue solum et variis florentia limina sertis.

Isque amens animi et rumore accensus amaro

dicitur ante aras media inter numina divum

205 multa Iovem manibus supplex orasse supinis:

“Iuppiter omnipotens, cui nunc Maurusia pictis

gens epulata toris Lenaeum libat honorem,

aspicis haec? An te, genitor, cum fulmina torques

nequiquam horremus, caecique in nubibus ignes

210 terrificant animos et inania murmura miscent?

Femina, quae nostris errans in finibus urbem

exiguam pretio posuit, cui litus arandum

cuique loci leges dedimus, conubia nostra

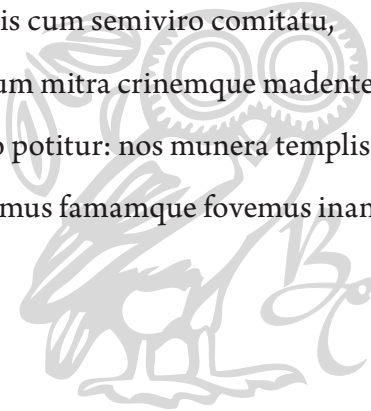
reppulit ac dominum Aenean in regna recepit.

215 Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu,

Maeonia mentum mitra crinemque madentem

subnexus, rapto potitur: nos munera templis

quippe tuis ferimus famamque fovemus inanem.”

BOOK 4.259–361

Ut primum alatis tetigit magalia plantis,
 260 Aenean fundantem arces ac tecta novantem
 conspicit. Atque illi stellatus iaspide fulva
 ensis erat Tyrioque ardebat murice laena
 demissa ex umeris, dives quae munera Dido
 fecerat, et tenui telas discreverat auro.
 265 Continuo invadit: “Tu nunc Karthaginis altae
 fundamenta locas pulchramque uxorius urbem
 exstruis? Heu, regni rerumque oblite tuarum!
 Ipse deum tibi me claro demittit Olympo
 regnator, caelum et terras qui numine torquet,
 270 ipse haec ferre iubet celeres mandata per auras:
 Quid struis? Aut qua spe Libycis teris otia terris?
 Si te nulla movet tantarum gloria rerum
 [nec super ipse tua moliris laude laborem,]
 Ascanium surgentem et spes heredis Iuli
 275 respice, cui regnum Italiae Romanaque tellus
 debetur.” Tali Cyllenius ore locutus
 mortales visus medio sermone reliquit
 et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
 At vero Aeneas aspectu obmutuit amens,

280 arrectaeque horrore comae et vox faucibus haesit.

Ardet abire fuga dulcesque relinquere terras,

attonitus tanto monitu imperioque deorum.

Heu quid agat? Quo nunc reginam ambire furentem

audeat adfatu? Quae prima exordia sumat?

285 Atque animum nunc huc celerem nunc dividit illuc

in partesque rapit varias perque omnia versat.

Haec alternanti potior sententia visa est:

Mnesthea Sergestumque vocat fortemque Serestum,

classem aptent taciti sociosque ad litora cogant,

290 arma parent et quae rebus sit causa novandis

dissimulent; sese interea, quando optima Dido

nesciat et tantos rumpi non speret amores,

temptaturum aditus et quae mollissima fandi

tempora, quis rebus dexter modus. Ocius omnes

295 imperio laeti parent et iussa facessunt.

At regina dolos (quis fallere possit amantem?)

praesensit, motusque excepit prima futuros

omnia tuta timens. Eadem impia Fama furenti

detulit armari classem cursumque parari.

300 Saevit inops animi totamque incensa per urbem

bacchatur, qualis commotis excita sacris

Thyias, ubi audito stimulant trieterica Baccho
orgia nocturnusque vocat clamore Cithaeron.
Tandem his Aenean compellat vocibus ultro:
305 “Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum
posse nefas tacitusque mea decedere terra?
Nec te noster amor nec te data dextera quondam
nec moritura tenet crudeli funere Dido?
Quin etiam hiberno moliri sidere classem
310 et mediis properas Aquilonibus ire per altum,
crudelis? Quid, si non arva aliena domosque
ignotas peteres, et Troia antiqua maneret,
Troia per undosum peteretur classibus aequor?
Mene fugis? Per ego has lacrimas dextramque tuam te
315 (quando aliud mihi iam miserae nihil ipsa reliqui),
per conubia nostra, per inceptos hymenaeos,
si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
dulce meum, miserere domus labentis et istam,
oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
320 Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni
odere, infensi Tyrii; te propter eundem
exstinctus pudor et, qua sola sidera adibam,
fama prior. Cui me moribundam deseris hospes

(hoc solum nomen quoniam de coniuge restat)?

325 Quid moror? An mea Pygmalion dum moenia frater

destruat aut captam ducat Gaetulus Iarbas?

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset

ante fugam suboles, si quis mihi parvulus aula

luderet Aeneas, qui te tamen ore referret,

330 non equidem omnino capta ac deserta viderer.”

Dixerat. Ille Iovis monitis immota tenebat

lumina et obnixus curam sub corde premebat.

Tandem pauca refert: “Ego te, quae plurima fando

enumerare vales, numquam, regina, negabo

335 promeritam, nec me meminisse pigebit Elissae

dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus.

Pro re pauca loquar. Neque ego hanc abscondere furto

speravi (ne finge) fugam, nec coniugis umquam

praetendi taedas aut haec in foedera veni.

340 Me si fata meis paterentur ducere vitam

auspiciis et sponte mea componere curas,

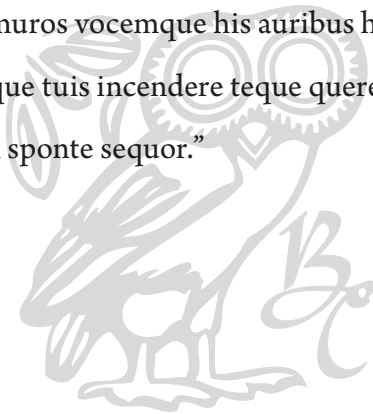
urbem Troianam primum dulcesque meorum

reliquias colerem, Priami tecta alta manerent,

et recidiva manu posuissem Pergama victis.

345 Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo,

Italam Lyciae iussere capessere sortes;
hic amor, haec patria est. si te Karthaginis arces
Phoenissam Libycaeque aspectus detinet urbis,
quae tandem Ausonia Teucros considerare terra
350 invidia est? Et nos fas extera quaerere regna.
Me patris Anchisae, quotiens umentibus umbris
nox operit terras, quotiens astra ignea surgunt,
admonet in somnis et turbida terret imago;
me puer Ascanius capitisque iniuria cari,
355 quem regno Hesperiae fraudo et fatalibus arvis.
Nunc etiam interpres divum Iove missus ab ipso
(testor utrumque caput) celeres mandata per auras
detulit: ipse deum manifesto in lumine vidi
inrantem muros vocemque his auribus hausi.
360 Desine meque tuis incendere teque querelis;
Italam non sponte sequor.”

BOOK 4.659–705

Dixit, et os impressa toro “Moriemur inultae,
660 sed moriamur” ait. “Sic, sic iuvat ire sub umbras.
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus, et nostrae secum ferat omina mortis.”
Dixerat, atque illam media inter talia ferro
conlapsam aspiciunt comites, ensemque cruore
665 spumantem sparsasque manus. It clamor ad alta
atria: concussam bacchatur Fama per urbem.
Lamentis gemituque et femineo ululatu
tectata fremunt, resonat magnis plangoribus aether,
non aliter quam si immissis ruat hostibus omnis
670 Karthago aut antiqua Tyros, flammaeque furentes
culmina perque hominum volvuntur perque deorum.
Audiit exanimis trepidoque exterrita cursu
unguibus ora soror foedans et pectora pugnis
per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
675 “Hoc illud, germana, fuit? Me fraude petebas?
Hoc rogos iste mihi, hoc ignes araeque parabant?
Quid primum deserta querar? Comitemne sororem
sprevisi moriens? Eadem me ad fata vocasses:
idem ambas ferro dolor atque eadem hora tulisset.

680 His etiam struxi manibus patriosque vocavi
voce deos, sic te ut posita, crudelis, abessem?
Exstinxti te meque, soror, populumque patresque
Sidonios urbemque tuam. Date, vulnera lymphis
abluam et, extremus si quis super halitus errat,
685 ore legam.” Sic fata gradus evaserat altos,
semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
cum gemitu atque atros siccabat veste cruores.
Illa graves oculos conata attollere rursus
deficit; infixum stridit sub pectore vulnus.
690 Ter sese attollens cubitoque adnixa levavit,
ter revoluta toro est oculisque errantibus alto
quaesivit caelo lucem ingemuitque reperta.
Tum Iuno omnipotens longum miserata dolorem
difficilesque obitus Irim demisit Olympo
695 quae luctantem animam nexosque resolveret artus.
Nam quia nec fato merita nec morte peribat,
sed misera ante diem subitoque accensa furore,
nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
abstulerat Stygioque caput damnaverat Orco.
700 Ergo Iris croceis per caelum roscida pennis
mille trahens varios adverso sole colores

devolat et supra caput astitit. “Hunc ego Diti
sacrum iussa fero teque isto corpore solvo”:

Sic ait et dextra crinem secat, omnis et una

705 dilapsus calor atque in ventos vita recessit.

Book 6**BOOK 6.295–332**

295 Hinc via Tartarei quae fert Acherontis ad undas.

Turbidus hic caeno vastaque voragine gurgēs
aestuat atque omnem Cocÿto eructat harenam.

Portitor has horrendus aquas et flumina servat
terribili squalore Charon, cui plurima mento

300 canities inculta iacet, stant lumina flamma,
sordidus ex umeris nodo dependet amictus.

Ipsē ratem conto subigit velisque ministrat
et ferruginea subvectat corpora cumba,
iam senior, sed cruda deo viridisque senectus.

305 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat,

matres atque viri defunctaque corpora vita
magnanimum heroum, pueri innuptaeque puellae,
impositique rogis iuvenes ante ora parentum:

quam multa in silvis autumnī frigore primo
310 lapsa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto
quam multae glomerantur aves, ubi frigidus annus
trans pontum fugat et terris immittit apricis.

Stabant orantes primi transmittere cursum
tendebantque manus ripae ulterioris amore.

315 Navita sed tristis nunc hos nunc accipit illos,
ast alios longe summotos arcet harena.
Aeneas miratus enim motusque tumultu
“Dic,” ait, “o virgo, quid vult concursus ad amnem?
Quidve petunt animae? Vel quo discrimine ripas
320 hae relinquunt, illae remis vada livida verrunt?”
Olli sic breviter fata est longaeva sacerdos:
“Anchisa generate, deum certissima proles,
Cocÿti stagna alta vides Stygiamque paludem,
di cuius iurare timent et fallere numen.
325 Haec omnis, quam cernis, inops inhumataque turba est;
portitor ille Charon; hi, quos vehit unda, sepulti.
Nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
transportare prius quam sedibus ossa quierunt.
Centum errant annos volitantque haec litora circum;
330 tum demum admissi stagna exoptata revisunt.”
Constitit Anchisa satus et vestigia pressit
multa putans sortemque animo miseratus iniquam.

BOOK 6.384–425

Ergo iter inceptum peragunt fluvioque propinquant.

385 Navita quos iam inde ut Stygia prospexit ab unda
per tacitum nemus ire pedemque advertere ripae,
sic prior adgreditur dictis atque increpat ultro:
“Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
fare age, quid venias, iam istinc et comprime gressum.

390 Umbrarum hic locus est, somni noctisque soporae:
corpora viva nefas Stygia vectare carina.

Nec vero Alciden me sum laetatus euntem
accepisse lacu, nec Thesea Pirithoümque,
dis quamquam geniti atque invicti viribus essent.

395 Tartareum ille manu custodem in vincla petivit
ipsius a solio regis traxitque trementem;
hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.”

Quae contra breviter fata est Amphrÿsia vates:

‘Nullae hic insidiae tales (absiste moveri),
400 nec vim tela ferunt; licet ingens ianitor antro
aeternum latrans exsanguis terreat umbras,
casta licet patruï servet Proserpina limen.

Troius Aeneas, pietate insignis et armis,
ad genitorem imas Erebi descendit ad umbras.

- 405 Si te nulla movet tantae pietatis imago,
at ramum hunc” (aperit ramum qui veste latebat)
“ agnoscas.” Tumida ex ira tum corda residunt;
nec plura his. Ille admirans venerabile donum
fatalis virgae longo post tempore visum
410 caeruleam advertit puppim ripaeque propinquat.
Inde alias animas, quae per iuga longa sedebant,
deturbat laxatque foros; simul accipit alveo
ingentem Aenean. Gemuit sub pondere cumba
sutilis et multam accepit rimosa paludem.
- 415 Tandem trans fluvium incolumes vatemque virumque
informi limo glaucaque exponit in ulva.
Cerberus haec ingens latratu regna trifauci
personat adverso recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns iam colla colubris
420 melle soporatam et medicatis frugibus offam
obicit. Ille fame rabida tria guttura pandens
corripit obiectam, atque immania terga resolvit
fusus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum custode sepulto
425 evaditque celer ripam inremeabilis undae.

BOOK 6.450–76

450 Inter quas Phoenissa recens a vulnere Dido
errabat silva in magna; quam Troius heros
ut primum iuxta stetit agnovitque per umbras
obscuram, qualem primo qui surgere mense
aut videt aut vidisse putat per nubila lunam,
455 demisit lacrimas dulcique adfatus amore est:

“Infelix Dido, verus mihi nuntius ergo
venerat exstinctam ferroque extrema secutam?
Funeris heu tibi causa fui? Per sidera iuro,
per superos et si qua fides tellure sub ima est,
460 invitus, regina, tuo de litore cessi.

Sed me iussa deum, quae nunc has ire per umbras,
per loca senta situ cogunt noctemque profundam,
imperiis egere suis; nec credere quivi
hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.

465 Siste gradum teque aspectu ne subtrahe nostro.
Quem fugis? Extremum fato quod te adloquor hoc est.”
Talibus Aeneas ardentem et torva tuentem
lenibat dictis animum lacrimasque ciebat.
Illa solo fixos oculos aversa tenebat

- 470 nec magis incepto vultum sermone movetur
quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.
Tandem corripuit sese atque inimica refugit
in nemus umbriferum, coniunx ubi pristinus illi
respondet curis aequatque Sychaeus amorem.
- 475 Nec minus Aeneas casu concussus iniquo
prosequitur lacrimis longe et miseratur euntem.

BOOK 6.847–901

“Excudent alii spirantia mollius aera
(credo equidem), vivos ducent de marmore vultus,
orabunt causas melius, caelique meatus
850 describent radio et surgentia sidera dicent:
tu regere imperio populos, Romane, memento
(hae tibi erunt artes), pacique imponere morem,
parcere subiectis et debellare superbos.”
Sic pater Anchises, atque haec mirantibus addit:
855 “Aspice, ut insignis spoliis Marcellus opimis
ingreditur victorque viros supereminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
sistet eques, sternet Poenos Gallumque rebellem,
tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.”
860 Atque hic Aeneas (una namque ire videbat
egregium forma iuvenem et fulgentibus armis,
sed frons laeta parum et deiecto lumina vultu)
“Quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?
Filius, ane aliquis magna de stirpe nepotum?
865 Qui strepitus circa comitum! Quantum instar in ipso!
Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.”
Tum pater Anchises lacrimis ingressus obortis:

“O gnate, ingentem luctum ne quaere tuorum;
ostendent terris hunc tantum fata neque ultra
870 esse sinent. Nimium vobis Romana propago
visa potens, superi, propria haec si dona fuissent.
Quantos ille virum magnam Mavortis ad urbem
campus aget gemitus! Vel quae, Tiberine, videbis
funera, cum tumulum praeterlabere recentem!
875 Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
in tantum spe tollet avos, nec Romula quondam
ullo se tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas, heu prisca fides invictaque bello
dextera! Non illi se quisquam impune tulisset
880 obvius armato, seu cum pedes iret in hostem
seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
Heu, miserande puer, si qua fata aspera rumpas—
tu Marcellus eris. Manibus date lilia plenis
purpureos spargam flores animamque nepotis
885 his saltem accumularem donis, et fungar inani
munere.” Sic tota passim regione vagantur
aeris in campis latis atque omnia lustrant.
Quae postquam Anchises natum per singula duxit
incenditque animum famae venientis amore,

890 exim bella viro memorat quae deinde gerenda,
Laurentesque docet populos urbemque Latini,
et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.
Sunt geminae Somni portae, quarum altera fertur
cornea, qua veris facilis datur exitus umbris,
895 altera candenti perfecta nitens elephanto,
sed falsa ad caelum mittunt insomnia Manes.
His ibi tum natum Anchises unaque Sibyllam
prosequitur dictis portaque emittit eburna;
ille viam secat ad naves sociosque revisit.

